

UVODNIK

dr. Sonja Tomšič, dr. med., koordinatorka Državnega programa obvladovanja raka 2022–2026

Sekundarna preventiva, kamor spadajo presejalni programi, je izjemno zanimivo področje, kjer se prepleta sodelovanje javnozdravstvene stroke, ki se primarno ukvarja z zdravstvenimi izzivi skupin ljudi oziroma družbe, in različnih kliničnih strok, ki se v prvi vrsti ukvarjajo z zdravstvenimi težavami posameznika. Kadar je to sodelovanje plodno in vsak prispeva svoje znanje in predloge rešitev, so rezultati v dobrobit tako posameznikom kot družbi v celoti. Kot specialistka javnega zdravja bi si v prvi vrsti želela, da bi bili ukrepi promocije zdravja in primarne preventive čim uspešnejši, tj. da bi krepili posameznikovo zdravje in preprečevali bolezni, kar bi se odražalo v družbi brez bolezni. Če to ni povsem izvedljivo, je naslednji najboljši pristop, da bolezen odkrijemo v čim zgodnejši fazi ali celo kot njeno predstopnjo, ko je zdravljenje manj invazivno, manj obsežno in daje boljše dolgoročne izide. Med pristope sekundarne preventive vključujemo presejanje, ko bolezen sistematično iščemo med posamezniki, ki ne zaznavajo nikakršnih težav, in zgodnje odkrivanje, ko med osebami, ki imajo začetne simptome, te čim prej zaznamo in pristopimo k njihovi obravnavi. Žal niso vse bolezni primerne za presejanje. Kot sta že pred desetletji ugotavljala Wilson in Jungner, je potrebno za učinkovito uvajanje presejanja v populacijo izpolnjevati številna merila. Merila se nanašajo tako na samo bolezen (pogostost in resnost, potek, poznavanje učinkovitih pristopov zdravljenja) in metodo, s katero bomo presegali (zanesljivost,

sprejemljivost, izvedljivost, dostopnost), kot tudi na zmogljivosti, ki jih imamo kot družba (zmogljivosti diagnostike, zdravljenja, organizacije in izvedbe).

Slovenija je bila do sedaj pri uvajanju organiziranih presejanj na področju raka izjemno uspešna. Tudi ob podpori Državnega programa obvladovanja raka smo uvedli vse tri mednarodno priporočljive presejalne programe na populacijski ravni. Programi ZORA, DORA in Svit delujejo na visokokakovostni ravni, njihova sprejetost v družbi je visoka in rezultati na populacijski ravni kažejo na njihovo učinkovitost. Zato ne čudi dejstvo, da se pojavljajo želje in ideje o uvajanju vedno novih organiziranih presejalnih programov. Trenutno obstajajo dokazi, da bi med rake, kjer je presejanje možno in smiselno, lahko vstopili trije novi, in sicer rak prostate, pljučni rak in rak želodca oz. odkrivanje okužbe s *Helicobacter pylori*, ki je v veliki meri povezana z nastankom raka želodca. V želji, da bi tudi novi presejalni programi bili uvedeni uspešno in da bi glede na obstoječe zmožnosti prinesli najboljši rezultat, je bila na pobudo Državnega programa obvladovanja raka ustanovljena Državna komisija za presejanja, ki usmerja proces uvajanja kandidatnih presejalnih programov v skladu s poznanimi principi, ki zagotavljajo kakovostno uvedbo. Za vse tri programe skupine strokovnjakov pripravljajo predloge presejanj, ki bi lahko bila primerna za uvedbo v Sloveniji. Z zanimanjem spremljam razvoj in si prizadevam podpirati korake v pravo smer. Vsem nam želim, da bi bil proces uvajanja novih presejalnih programov čim uspešnejši. Naj se ne odraža le v še boljšem sodelovanju med različnimi zdravstvenimi strokovnjaki, temveč tudi v sodelovanju z drugimi akterji, med drugimi tudi s sodelovanjem vseh sodelavcev. Kajti ne smemo pozabiti, da so vse preventivne aktivnosti namenjene vsakemu vključenemu posamezniku, hkrati pa dejansko prispevajo k zmanjševanju bremena raka in izboljševanju zdravja celotne družbe.